בסייעתא דשמיא

תורה שבכתב

הפצת ועידוד לימוד התורה הקדושה עם פירוש רש"י

המפעל העולמי תורה שבכתב
עידוד לימוד ויגיעה בתורה הקדושה עם פירוש רש"י

יו"ל ע"י קרן תרי"ג לזיכוי הרבים
לטובת נשמת הרבני הנגיד הנכבד
הרה"ח ר' אריה (לייבל)
בהרה"ח ר' יונה רובין ז"ל

פרשת תולדות | גיליון קמ"ד (שנה ד') | כסליו תשפ"ז

הַבְּכוֹרָה וְהַבְּרָכוֹת לְיַעֲקֹב • יִצְחָק בִּגְרָר וּבִבְאֵר שָׁבַע

תוכן

בְּפָרָשָׁה הַקּוֹדֶמֶת, פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה, לָמַדְנוּ עַל נְשׂוֹאֵי יִצְחָק וְרִבְקָה. בְּפָרָשָׁה זוֹ אָנוּ לוֹמְדִים עַל הִלְדַּת יַעֲקֹב וְעֵשָׂו, וְעַל פָּרָשַׁת מְכִירַת הַבְּכוֹרָה וְעַל הַבְּרָכוֹת שֶׁבֵּרַךְ יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב. הַמְשֵׁךְ הַפָּרָשָׁה עוֹסֶקֶת בְּכַמָּה מַאֲרָעוֹת שֶׁאֵרְעוּ בִּתְקוּפַת מְגוּרֵי יִצְחָק בִּגְרָר וּבִבְאֵר שָׁבַע.

נושאים

יַעֲקֹב וְעֵשָׂו • מְכִירַת הַבְּכוֹרָה • הָרָעָב בָּאָרֶץ • יִצְחָק בִּגְרָר • הָאֲסוּר לְיִצְחָק לָרֶדֶת לְמִצְרַיִם • הִבְטָחוֹת לְיִצְחָק בִּזְכוּת אַבְרָהָם • אֲבִימֶלֶךְ וְרִבְקָה • רִיב הַבְּאֵרוֹת • מִזְבֵּחַ בִּבְאֵר שָׁבַע • הַבְּרִית עִם אֲבִימֶלֶךְ • נְשׂוֹת עֵשָׂו • בְּרָכוֹת יִצְחָק לְיַעֲקֹב • שִׂנְאַת עֵשָׂו לְיַעֲקֹב • שְׁלִיחַת יַעֲקֹב לְפַדָּן אֲרָם.

זמן

פָּרָשַׁת תּוֹלְדוֹת מְקִיפָה תְּקוּפָה בַּת **83** שָׁנָה, מֵאָז נְשׂוֹאֵי יִצְחָק כְּשֶׁהוּא בֶּן **40**; הִלְדַּת יַעֲקֹב כְּשֶׁיִּצְחָק בֶּן **60**; קְנִיַּת הַבְּכוֹרָה כְּשֶׁיַּעֲקֹב וְעֵשָׂו בְּנֵי **15** וְיִצְחָק בֶּן **75**; נְשׂוֹאֵי עֵשָׂו כְּשֶׁהוּא בֶּן **40** וְיִצְחָק בֶּן **100**; וְעַד הַבְּרָכוֹת שֶׁבֵּרַךְ יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב כַּעֲבֹר **23** שָׁנָה, כְּשֶׁיִּצְחָק בֶּן **123** שָׁנָה וְיַעֲקֹב בֶּן **63**.

מקום

בְּעֵת הִלְדַּת יַעֲקֹב וְעֵשָׂו, וְכֵן בְּעֵת מְכִירַת הַבְּכוֹרָה לְיַעֲקֹב, הִתְגּוֹרֵר יִצְחָק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, **בְּחֶבְרוֹן אוֹ בִּבְאֵר שָׁבַע**. בַּהֶמְשֵׁךְ, בְּעֵת הָרָעָב בָּאָרֶץ עָבַר יִצְחָק לְגוּר **בִּגְרָר אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים**, לְאַחַר מִכֵּן עָבַר לָגוּר **בְּנַחַל גְּרָר** בְּמֶרְחָק מַהָּעִיר גְּרָר. מִשָּׁם הוּא עָבַר לָגוּר בַּהֶמְשֵׁךְ **בִּבְאֵר שָׁבַע**, שָׁם הִתְגּוֹרֵר גַּם בְּעֵת שֶׁבֵּרַךְ אֶת יַעֲקֹב, וּמִשָּׁם יָצָא יַעֲקֹב לְחָרָן.

מבט

סיכום ברכות יצחק

הברכות ליעקב:

לפי פשוטו: בנוסף על הריח הטוב שנתן ה' בבגדך, גם יוסיף ויתן לך את הברכות דלהלן, **ומדרשו:** יתן לך ויחזור ויתן לך את הברכות דלהלן:

א. טל השמים.
ב. ארצות שְׂמָנות יהיו בחלקך.
ג. הרבה דגן.
ד. הרבה יין.
ה. כל העמים יעבדו לך.
ו. בני אומות ישתחוו לך.
ז. תהיה אדון על אחיך שיהיו לך לעבדים.
ח. בני אמך ישתחוו לך [הכוונה לעֵשָׂו וצאצאיו].
ט. מי שיקללך אותך – יהיה ארור.
י. מי שיברך אותך – יהיה מבורך.

הברכות לעשיו:

א. משבך יהיה באישלה של יונן, שהיא ארץ שמנה.
ב. באמצעות החרב שלך תחיה.
ג. אמנם אתה תעביד את אחיך, אבל כאשר יעברו ישראל על התורה, ואז יהיה לך פתחון פה להצטער על הברכות שנטל יעקב ממך, אז תפרוק את עולו מעל צווארך.

תמצית 'הלימוד היומי' לפרשת תולדות:

יום ראשון, כ"ח במרחשוון

הולדת יעקב ועשיו | מכירת הבכורה | הרעב בארץ

כעבור עשרים שנה מנישואי יצחק ורבקה, הם עדיין לא נפקדו בבנים, והם הרבו בתפילה לה'. ואכן ה' נעתר לתפילות יצחק והם זכו לבנים תאומים. טרם הולדתם הלכה אל שם בן נח, שאמר לה ברוח הקודש ששתי אומות ייצאו ממנה. עשיו נולד אדמוני ועשוי כולו שֵׂעָר, ויעקב אחז בעקבו. בקטנותם לא היה ניכר מי מהם צדיק ומי רשע, אך כשגדלו, ראו שיעקב פרש לבתי מדרשות ועסק בתורה והיו פיו ולבו שוים, ואילו עשיו עבד עבודה זרה, צד חיות ורימה את אביו.

ביום פטירת אברהם אבינו יצא עשיו לתרבות רעה, ובחזרתו עייף מהשדה הוא ביקש לאכול מתבשיל העדשים האדומים שהכין יעקב, כפי המנהג לבשל עבור אבלים. בתמורה דרש יעקב שהוא יישבע שהוא מוכר לו את הבכורה, ועשיו הסכים לכך וביזה את הבכורה.

בעת הרעב בארץ הלך יצחק לגרר שבארץ פלישתים, ואמר לו ה' שלא ירד למצרים והבטיח להרבות זרעו בזכות המצוות שקיים אברהם אביו.

יום שני, כ"ט במרחשוון

יצחק בגרר | ברכה בשדות יצחק

כאשר התגורר יצחק בגרר הוא אמר שרבקה היא אחותו, וכאשר אבימלך גילה שהיא אשתו, הוא שאל את יצחק למה אמר שהיא אחותו הלא כמעט לקחתי אותה לאשה, ויצחק ענה שהתיירא שמא יהרגוהו. אבימלך הזהיר את עמו שהנוגע ביצחק ורבקה - ימות. כאשר יצחק זרע שם את שדהו, היבול הכפיל את עצמו פי 100 מהמשוער.

יום שלישי, ל' במרחשוון

עושרו של יצחק | ריב הבארות

יצחק התעשר עושר רב בגרר, מה שגרם לקנאת הפלישתים. בעקבות כך אמר לו אבימלך שיעזוב את טרם עזיבתו את גרר, חזר יצחק וחפר את הבארות שחפרו עבדי אברהם, וסתמו כעת הפלישתים. הוא עבר לגור סמוך ל'נחל גרר', שם חפרו עבדיו שני בארות, עליהם התעורר ריב עם רועי גרר שטענו שהמים שלהם. לבאר הראשון קרא יצחק בשם 'עשק' ולשני בשם 'שטנה'. אחר כך התרחק משם וחפר עוד באר שלא רבו עליה, והוא קרא לה בשם 'רחובות'.

יום רביעי, א' בכסליו

יצחק בבאר שבע | התגלות ה' ובניית המזבח | אבימלך בא אל יצחק

מנחל גרר עבר יצחק לגור בבאר שבע, שם נגלה אליו ה' בלילה, ובירכו והבטיחו שלא יירא כי ה' עמו. בבאר שבע בנה יצחק מזבח, ועבדיו חפרו באר. אבימלך הגיע אל יצחק עם קבוצה מחבריו, וכשיצחק שאל אותם למה הגיעו אחרי שגירשו אותו, הם ענו שרצונם לכרות עמו ברית שהוא יבטיח להם שלא יעשה להם רעה, כפי שהם לא עשו לו רעה.

יום חמישי, ב' בכסליו

ברית אבימלך | נשות עשיו | רבקה שולחת את יעקב להתברך

יצחק נענה לבקשת אבימלך, הוא ערך עבורם משתה, ולמחרת נשבעו איש לאחיו. עבדי יצחק מצאו באר במקום השבועה, ולכן נקראת העיר 'באר-שבע'.

עֵשָׂו, שכל ימיו חי חיי הפקרות, רצה להעמיד פני צדיק ולנהוג כיצחק אביו שנשא אשה בהיותו בן 40, ולכן אף הוא נשא שתי נשים מרשעות 'יהודית' ו'בשמת' שגרמו צער ליצחק ורבקה, וענן הקטורת שהקטירו לעבודה זרה גרמו לעיניו של יצחק לכהות.

יצחק שחשש שמותו קרב, ביקש מעשיו להביא לו ציד כדי לברכו בליל הפסח. רבקה שמעה זאת ושלחה את יעקב לתת ליצחק מטעמי בשר שני גדיי עזים, כשהוא לבוש בבגדי עשיו ועטוף בעורות עזיזים. יצחק הריח ריח גן עדן, ולשאלתו אם הוא עשיו, הוא ענה 'אנכי' והזכיר שם שמים, ויצחק גמר בלבו לברכו.

יום שישי, ג' בכסליו

ברכות ליעקב | שנאת עשיו וציווי ליעקב לברוח

יצחק בירך את יעקב, ובעוד יעקב יוצא, נכנס עֵשָׂו. תחילה נחרד יצחק כשראה גיהנום פתוחה, וכאשר התברר מה נעשה, עֵשָׂו צעק ובכה וביקש להתברך גם הוא, ויצחק מברכו. כשנודע לרבקה שעֵשָׂו זומם להרוג את יעקב, היא אמרה לו לברוח לחרן לבית לבן, ויצחק אמר ליעקב שלא יקח אשה מבנות כנען, אלא מבנות לבן.

יום שבת קודש, ד' בכסליו

הליכת יעקב לחרן | נישואי עשיו ומחלת

יעקב אכן יצא מבית אביו בדרכו לבית לבן, והטמין עצמו תחילה 14 שנה ללמוד בבית עבר. עשיו ששמע שבנות כנען רעות בעיני אביו, הוסיף על נשותיו עוד אשה - מחלת בת ישמעאל.

לְהִתְעַמֵּק בְּתַעֲנוּגִים

עונג שבת בעומק
פירוש רש"י

השחזת הסכין – כיצד?

וְעַתָּה שָׂא נָא כֵלֶיךָ (בראשית כז, ג)

רש"י: שָׂא נָא – לְשׁוֹן הַסְחָזָה, כְּמוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ (בילה כח, ה) אֵין מַסְחִיזִין אֶת הַסַּכִּין עַל גַּבֵּי חֲבֶרְתָּהּ. חַדֵּד סַכִּינְךָ וּשְׁחֹט יָפָה, שֶׁלֹּא תַּאֲכִילֵנִי נְבֵלָה.

עם לימוד דברי רש"י אלו, עלינו לשאול ולהתבונן: הרי בפסוק נאמר רק שיצחק אמר לעשיו לחדד הסכין, ואיך הוכיח רש"י מהפסוק שיצחק אמר לעשיו 'חַדֵּד סַכִּינְךָ וּשְׁחֹט יָפָה, שֶׁלֹּא תַּאֲכִילֵנִי נְבֵלָה'? גם יש להבין מדוע האריך רש"י להביא את כל לשון המשנה במסכת ביצה 'אֵין מַסְחִיזִין אֶת הַסַּכִּין אֲבָל מַשִּׁיאָהּ עַל גַּבֵּי חֲבֶרְתָּהּ'.

נחמד ונעים הוא ביאורו של **רבינו המהר"ל מפראג ב'גור אריה':** רש"י בא לבאר שיש חילוק בין 'משחיז סכין' ובין 'משיא סכין', כי השחזה נעשית על אבן הריחיים, וזה אדרבה עלול לגרום לפגימות בסכין, מה שיעשה את הבהמה נבילה, מה שאין כן משיאה, היינו שמחדד סכין אחד בחבירו, זה מבטל ומעביר את כל הפגימות.

זה עומק הכוונה בדברי רש"י, שפתח ואמר 'שָׂא נָא - לְשׁוֹן הַשְׁחָזָה', אך רש"י מדגיש ומסביר שאין זה ממש ענין השחזה, שהרי הכתוב נקט דווקא 'שא נא' ולא אמר 'השחז נא', והרי יש הבדל ביניהם 'כְּאוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ - אֵין מַסְחִיזִין אֶת הַסַּכִּין אֲבָל מַשִּׁיאָהּ עַל גַּבֵּי חֲבֶרְתָּהּ', הרי שהשחזה היא בריחיים והשאה היא בסכין על חבירתה, ומכאן שיצחק אמר לעשיו 'חַדֵּד סַכִּינְךָ' דווקא באופן של השאה ולא בהשחזה בריחיים, כדי שלא יהיו פגימות בסכין, ועל ידי זה 'וּשְׁחֹט יָפָה, שֶׁלֹּא תַּאֲכִילֵנִי נְבֵלָה'.

אסור לעמוד נוכח המתפלל

וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה' לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ (בראשית כה, כא)

רש"י: לְנֹכַח מִקְצָתוֹ – זֶה עוֹמֵד בְּזָוִיּוֹת זוֹ וּמִתְפַּלֵּל, וְזוֹ עוֹמֶדֶת בְּזָוִיּוֹת זוֹ וּמִתְפַּלֶּלֶת.

רבינו דוד פארדו בספרו 'משכיל לדוד' על פירוש רש"י מעמיק לבאר את כוונת רש"י: הנה בפסוק לא נזכר כלל שרבקה התפללה, אלא שיצחק התפלל 'לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ', ולכאורה היה אפשר לפרש הכוונה שרק יצחק התפלל, אלא שבתפילתו עמד נוכח רבקה, דהיינו היא רק עמדה כנגדו ולא התפללה, ומנין לרש"י ששניהם התפללו בשני זויות הבית?

אלא שרש"י לא רצה לפרש כן, שהרי הלכה היא שאדם שאינו מתפלל אסור לו לעמוד כנגד המתפלל, אלא בהכרח שהכתוב 'לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ' פירושו שגם היא התפללה.

אלא שעדיין היה מקום לומר שאולי כוונת הכתוב 'לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ' היינו ששניהם עמדו בתפילתם זה מול זו, פנים מול פנים. ומנין לנו שכל אחד עמד בזוית אחרת?

אלא שסבר רש"י שגם זה לא יתכן, שהרי הלכה היא שהמתפלל אסור שיהיה שום דבר חוצץ בינו ובין הקיר, וממילא אסור שאדם יעמוד כנגדו פנים אל פנים. ועוד, שאם כן, נמצא שכל אחד התפלל לכיוון צד אחר, כך שאחד מהם בוודאי לא התפלל לצד הנכון. לכן סבר רש"י שההכרח הוא ששניהם התפללו לצד אחד ופניהם אל הקיר, אלא ש'זֶה עוֹמֵד בְּזָוִיּוֹת זוֹ וּמִתְפַּלֵּל, וְזוֹ עוֹמֶדֶת בְּזָוִיּוֹת זוֹ וּמִתְפַּלֶּלֶת', שכל אחד עמד בזוית אחרת, וכיון ששניהם עמדו בשורה אחת על כן נאמר 'לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ' [אבל אם עמד יצחק אחורי רבקה אין שייך הלשון 'לנכח אשתו' אלא 'אחורי אשתו'].

ואילו **המהר"ל ב'גור אריה'** כתב, שמצד הסברא מסתבר שהפירוש 'לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ' היינו שכל אחד עמד בזוית אחרת, מפני שכן דרך המתפללים שכל אחד ואחד עומד בזוית במקום מיוחד, שלא יהיה נטרד מחברו, לכך זה עומד בזוית זו וזו באחר.

עצה לאמונה – לעיין היטב בחומש רש"י | 'והעצה היעוצה שתתחזק האמונה בלב האדם היא, שילמד פרשת השבוע בכל שבוע עם פירש"י, וידקדק ויעיין בהם היטב'.
(זכור למרים, לרבינו החפץ חיים זי"ע)

הבנת התורה

לב לדעת
הכרת והבנת מושג בתורה

עִזִּים | שְׁנֵי גְּדֵיֵי עִזִּים טובים (בראשית כז, ט)

משמעות 'גדיי עזים', היינו בני העזים, בשונה מ'טלאים' שהם בני הכבשים. 'עז', בכל מקום בתורה היא הנקבה, וממילא אין היתכנות למילה 'עיזה', כי העז היא כבר הנקבה (הזכר נקרא תיש).

חשוב להכיר את ההבדל שיש בין כבשים לתיישים (ובנקבה בין רחלים לעזים): לעניין ציצית צמר וראשית הגז (שהם רק מצמר כבשים), וכן השופר נעשה מכבש ולא מעז. וכן להבדלי הקרבנות, כגון עולת התמיד שהיא מכבש ואילו מוסף ראש חודש בא מן העזים.

ההבדל המהותי בין כבש לעז: הכבש כנוע וצייתן (ומכאן שמו, על שם שנכבש תחת אדונו), ואילו העז טבעה לקפץ ולהתמרד, ונקראה כן על שם שהיא עזת הפנים שבבהמות ותמיד הולכת בראש העדר (ביצה כז, ב).

הדרך לזהות ביניהם: לרחל (נקבת הכבש) כמעט אין קרניים ולעז יש (בכורות מד, א); זנב הכבש ארוך ונופל (שבת נג, ב) וזנב העז קצר; שערות הכבש עדינות ומתולתלות ושער העז גס וחלק, ולכן נקראים העזים גם בשם שעירים, על שם שערם הגס.

זו הסיבה ששער העזים נקרא 'נוצה' ('נוצת עזים'), לפי שאינו רך כצמר רגיל של שאר בעלי החיים (רש"י מנחות לט, ב).

עניים לראות
הבנת מילה אחת בתורה

מַעֲקֵב | וַיֹּאמֶר הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם (בראשית כז, לו)

'לאחר **מעקב** ממושך הצליחו השומרים לגלות את הגנב הפורץ לדירות בשכונה, כשהציבור **עוקב** בדריכות אחרי הידיעות על התפתחות החקירה...'

כך אנו מוצאים בימינו את המילה 'מעקב' במשמעות של הליכה בעקבות דבר מסוים ובלשון של ריגול אחרי הנעשה, אולם רש"י כאן מפרש את המילה 'וַיַּעְקְבֵנִי' מלשון **מארב**, או מלשון **ערמה וחכמה**, וז"ל רש"י: 'כְּתַרְגּוּמוֹ וְכָמַנִי, אֲרָבַנִי. וְאָרַב, וְכָמַן. וְיֵשׁ מְתַרְגְּמִין וְחַכְמָנִי, נָתְחַכַּם לִי'.

כעין זה פירש באבן עזרא ש'ויעקבני' הוא מלשון **מרמה**, או מלשון **דבר עקום**, כמו 'העקוב למישור' שבא עלי בעקיפין ובדרך עקומה.

ואילו בפירוש 'הכתב והקבלה' כתב ששורש 'עקב' יורה גם לשון **עיכוב ומניעה** (דהיינו שהאות ק' מתחלפת באות כ'), ואמר עשיו הכי קרא שמו יעקב שיהיה תמיד כן דרכו וטבעו למנוע ולעכב אותי בכל ענייני.

אזניים לשמוע
כללי רש"י הק' בדקדוק הלשון

הַבְּרָכָה או הַבְּרָכָה? | הַבְּרָכָה אַחַת הִוא לְךָ אָבִי (בראשית כז, לח)

פלטיאל, הוא בחור יקר, המקפיד בכל מאד על לימוד עיוני ומעמיק של פרשת השבוע ופירוש רש"י. בשבועות האחרונים הוא החכים ללמוד את הכלל בדקדוק: כאשר יש מילה המתחילה באות ה' במשמעות של **ה' התימה**, תהיה האות ה' מנקודת בחט"ף-פת"ח, כגון: הֲשומר אחי אנכי?! אלא, שכאשר פלטיאל הגיע לפרשת תולדות הוא מצא לכאורה סתירה לכלל זה:

על הפסוק הַבְּרָכָה **אַחַת הִוא** לְךָ **אָבִי**, כותב רש"י: 'ה' זוֹ מְשַׁמֶּשֶׁת לְשׁוֹן תַּמָּה, כְּמוֹ 'הַבְּמַהֲנִים', 'הַשְּׁמֵנָה הִיא', 'הַכְּמוֹת נָבָל'.

כלומר: אף שהה"א מנוקדת בפת"ח רגיל (הַ) ונראית במבט ראשון כה"א הידיעה, מגלה לנו רש"י כי זוהי ה"א התימה, דהיינו שעשיו תמה ושואל בבכי: וכי ברכה אחת בלבד יש לך, אבי?!

אלא שכן הבן שואל, מדוע באמת השתנה הניקוד מחטף-פתח לפת"ח רגיל, אם אכן היא ה' התימה מדוע אין הניקוד 'הֲבְרָכָה'?

התשובה היא: משום שהכלל הוא, שאות עם ניקוד שוו"א אינה יכולה לבוא מיד לאחר חטף (שהוא בעצמו שווא מורכב), משום שבלתי אפשרי לבטא רצף כזה בדיבור שוטף.

ממילא, בכל תיבה שהאות הראשונה שלה מנוקדת בשווא (כגון במקרה שלנו: בְּרָכָה, או: בְּמַהֲנִים, שְׁמֵנָה, כְּמוֹת) – ממירים את החטף-פת"ח של ה"א התימה בפתח רגיל (הַבְּרָכָה, הַבְּמַהֲנִים).

סימן לדעת שאכן זו ה"א התימה ולא ה"א הידיעה: כי בה"א הידיעה תמיד יבוא דגש חזק באות שאחריה (הַבָּקָר), בעוד בה"א התימה האות השוואית לעולם אינה מקבלת דגש (הַבְּרָכָה – הבי"ת רפה).

בדרך התורה
הפרשה ולקחה מאוצרם של גדולי הדורות

ואחריתך ישגה

אֹרְרֶיךָ אָרוּר וּמְבָרֲכֶיךָ בָּרוּךְ (בראשית כז, כט)

רש"י: אָרְרֶיךָ אָרוּר וּמְבָרֲכֶיךָ בָּרוּךְ – וּבְבִלְעָם הוּא אוֹמֵר (במדבר כד, ט) מְבָרֲכֶיךָ בָּרוּךְ וְאֹרְרֶיךָ אָרוּר. הַמַּזִּיקִים, תְּחִלָּתָם יִסּוּרִים וְסוֹפָן יִסּוּרִים, וְאוֹרְרֵיהֶם וּמְעַנֵּיהֶם קוֹדְמִים לְמְבָרְכֵיהֶם, לְפִיכָךְ יִקְחֵם תְּחִלַּת קְלָלַת מוֹרִיסִים לְבִרְכַת מְבָרְכִיסִים. וְהַרְבֶּעִים תְּחִלָּתָן שַׁלְוָה וְסוֹפָן יִסּוּרִין, לְפִיכָךְ בְּבִלְעָם תְּחִלַּת בְּרָכָה לְקִלָּלָה.

גם אם נדמה לפי שעה שהצדיקים מלאי יסורים והרשעים מלאי שלוה, עלינו לדעת שזאת היא רק תחילת הדרך, ואילו כאשר יגיעו אל סוף המסע, אזי תתהפך התמונה, הצדיקים יזכו לשלוה והרשעים למפח נפש ויסורים.

היה אוכל דפי גמרא...

סמל ודוגמא למאמר חז"ל 'צדיקים תחילתן יסורים וסופן שלוה', היה מרן הגאון **רבי עובדיה יוסף** זי"ע. בימי בחרותו היה עמל בתורה מתוך עוני ודחק, וכפי שסיפר בזקנותו שבצעירותו מרוב רעב היה אוכל דפי גמרא... זה היה מאכלו, עוד דף גמרא ועוד דף גמרא.

גם לאחר נישואיו התגורר בדירה צרה ועלובה וכמעט ללא כל רהיט או כלי, ביום היה צריך להוציא את המיטות מחוץ לבית כדי להכניס שולחן, ובלילה להוציא את השולחן כדי להכניס את המיטות... אפילו ארון לבגדים לא היה, אלא הבגדים הונחו בתוך ארגזי מזון שהושלכו מחוץ לחנויות... העוני היה כה גדול, עד שילדיו חיכו כל השבוע לשבת קודש, משום שבסעודת שבת קיבלו רבע כוס בירה...

רבות ונפלאות עוד מסופר על לימוד התורה מתוך הדחק שקיים מרן זי"ע ביגיעה עצומה, עד אשר הגיע למשרות הרמות והנכבדות בהם כיהן ואשר על פיו ישק דבר בהיותו מורה דרך וסמל ומופת לדור כולו.

החריין – בתחילה או בסוף?

אל חדרו של הרה"ק **בעל 'פני מנחם' מגור** זי"ע נכנס אברך שבור לבב ושפך את צערו לפניו על צרות רבות ורעות המקיפות אותו. שמע הרבי את מצוקתו, ואמר לו: כל היורד לעולם הזה צריך לקבל גם מנה 'חריין' [חזרת, מאכל מר וחריף], כלומר, צריך לעבור גם מסכת של תלאות ויסורים, אך טוב לו לאדם לקבל את מנת ה'חריין' בתחילת הסעודה, שאז הוא יכול לאוכלו יחד עם הדגים, כדרך העולם ללפת את הדגים עם מנת 'חריין' לציפדם, מאשר שתבוא עליו מנה זו של החריין בסוף הסעודה, במקום קינוח מתוקן... כי אז יסיים את הסעודה בטעם מר ויקיא את הכל.

כך המשיך הרבי לחזקו: טוב לו לאדם להודות על מה שהקב"ה מנסה אותו עכשיו בניסיונות בצעירותו ולא בזקנותו, כי הרי האדם לעמל יולד וכל אחד עובר בעולם הזה תלאות שונות, אך מוטב לו שיעבור אותם בשנותיו הצעירות, כאשר כוחותיו עמו וקל לו יותר להתגבר ולהתחזק, ובסוף ימיו יזכה לחיי שלוה ורוגע, כי מה היה עושה אילו נותנים לו בתחילת חייו שנות שלוה, ואחר כך היו מייסרים אותו בזקנותו כאשר כבר כלו כוחותיו...

מתחיל ב'אוי'! ומסיים ב'אה'...

ביום חתונתו של הרה"ק **בעל 'מקור ברוך' מסערט ויז'ניץ** זי"ע, בהיותו חתנו של הרה"ק **רבי ישכר דוב מבעלזא** זי"ע, הלך החתן לטבול במקוה לפני תפילת מנחה כנהוג. בהיכנסו למימי המקוה שהיו קרים מאוד נמלטה מפיו אנחה לאמור 'אוי! אוי! אוי!' עד שהצליח להכניס את רגליו פנימה ולטבול, כשיצא מבור הטבילה אץ מיד להתלבש והפטיר כמין אנחת רווחה 'אה! אה! אה!' כהנאה מהמים הקרים על הנפש העייפה.

בהמשך היום כשחותנו מהרי"ד מבעלזא מסר לחתן פרקי מוסר והדרכה כמנהגו לומר דברי מוסר והדרכה ביום החופה לצאצאיו אמר לו בין הדברים: שמעתי את אנחותיך לפני הטבילה ואת אנחותיך שלאחר הטבילה, אבקש ממך שתזכור זאת במשך כל ימי חייך! תחילתה של כל מצוה מלווה באנחה 'אוי! אוי! אוי!' בקשיים וניסיונות, שכן צדיקים תחילתן יסורים, אך סופה של מצוה הינה באנחת רווחה וסיפוק 'אה! אה! אה!' מתוך שמחה של מצוה וסופן שלוה, ואילו בעבירה חלילה, כדרכם של הרשעים, הרי זה להיפך בתחילה יש לו לאדם הנאה מכך ואומר 'אה! אה!' אך בסופו של דבר הוא מתמלא צער ומפח נפש ואומר 'אוי! אוי!'.

מרגליות בפרשה

זה לעומת זה

וַיָּבֵא עָשָׂו מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עָיֵף (בראשית כה, כט)

רש"י: וְהוּא עָיֵף – בְּקִלְיקָה.

בספר הישר מובא שבאותו היום הרג עשיו את נמרוד. כותב ע"כ הגה"צ רבי **שלמה אסולין** זצ"ל בספרו 'שמן למאור':

הרי באותו היום ממש נפטר גם אברהם אבינו, ונמצא שאברהם ולהבדיל נמרוד מתו שניהם בו ביום. מדוע? משום ש"זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹקִים". אברהם אבינו היה 'ראש המאמינים', וכנגדו נמרוד היה 'ראש המורדים' שרדף אותו כל ימיו במטרה להורגו.

משמת אברהם, פסק כוחו של נמרוד והסתיימה חיותו, שכן כל תפקידו היה להוות משקל נגד לאברהם!

המחיר הכבד של תפילת יצחק

וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה' לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִוא וַיֵּעָתֶר לוֹ ה' (בראשית כה, כא)

רש"י: נִתְפַּלֵּל וְנִתְפַּיֵּס וְנִתְפַּתָּה לוֹ.

ויש להבין, לשם מה נדרש פיוס זה?

מבאר הגה"ק רבי **יוסף חיים זוננפלד** זי"ע: שרש"י הרי כותב (להלן פסוק ל) שאברהם נפטר חמש שנים לפני זמנו, כדי שלא יראה את עשיו יוצא לתרבות רעה. נמצא שהתיעונות לתפילת יצחק, שכשתוצאה מכך ייוולד עשיו, משמעותה הישירה היתה – קיצור חיי אברהם אבינו בחמש שנים! לכן נדרשה כאן בכיכול "התפייסות" מיוחדת מצד הקב"ה, שיסכים לקבל את התפילה למרות המחיר הכבד של התפילה. וכאן חתם הגרי"ח בגימטריא פלאית – (עליה אמר הגאון רבי אהרן קוטלר זי"ע שנאמרה ברוח הקודש) הנה המילים "וַיֶּעְתַּר לוֹ ה'" עולות בגימטריא בדיוק נמרץ למילים – "חמש שנים"!

לאחיך ולא על אחיך

הֱוֵה גְּבִיר לַאֲחֶיךָ (בראשית כז, כט)

הברכה היא שתהיה גביר לאחיך - לתועלת אחיך, לתמוך בהם ככל יכולתך. אבל חלילה לא להיות גביר על אחיך - שלא תבוא לידי גאווה והתנשאות עליהם!

(אמרי חיים)

מכור לי מעט מהזמן הפנוי

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכְרָה כַּיּוֹם (בראשית כה, לא)

כשהיה הרה"ק בעל **'אמרי חיים' מויז'ניץ** זי"ע בווילי'אמסבורג, ראה ברחוב צעירים מקומיים משחקים להנאתם. לשאלתו על מעשיהם, השיבו המלווים: "הם מעבירים את הזמן".

נאנח הרבי ואמר: "אם מעבירים הם את הזמן, הלוואי והיו מעבירים אותו אליי... הוא חסר לי כל כך"...

יש שביארו בסגנון זה את דברי המדרש בו אמר יעקב לעשיו: "זבון לי חד יומא מן דידך" – מכור לי יום אחד משלך. דהיינו שכשראה יעקב את עשיו 'איש השדה' מסתובב ומעביר את זמנו לבטלה, הוא פשוט התחנן אליו: "מכור לי מעט מהזמן הפנוי והמיותר שיש לך"...

למה זה לי בכורה?!

מה היא אותה 'בכורה' שיעקב אבה לקנותה מעשיו? ומדוע לא הסכים שתישאר אצל עשיו?

בפרשתנו מסופר על מכירת הבכורה של עשיו ליעקב אבינו בעבור נזיד עדשים, וכפי שנאמר (כה, לא-לד): **'וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכְרָה כַיּוֹם אֶת בְּכֹרָתְךָ לִי וגו'.**

יש מקום להבין מהי אותה 'בכורה' שיעקב קנה מעשיו, למה היא היתה כה משמעותית עד שיעקב הוצרך לקנותה מעשיו, ועד כדי כך שגם עשרות שנים לאחר המכירה רואים אנו שעשיו זכר זאת ליעקב שקנה ממנו את הבכורה, כפי שנאמר בהמשך הפרשה (כז, לו): **'וַיֹּאמֶר הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם אֶת בְּכֹרָתִי לָקָח'.**

הבכורה - כהונה

רש"י מבאר על פי המדרש (בראשית רבה סג, יג) כי הסיבה לקניית הבכורה על ידי יעקב הוא **'לְפִי שֶׁהָעֲבוֹדָה בַּבְּכוֹרוֹת, אָמַר יַעֲקֹב אֵין רָשָׁע זֶה כְּדַאי שֶׁיִּקְרִיב לְהַקָּבָ"ה'.**

רבי אברהם בן הרמב"ם מאריך מעט בביאור סיבה זו וכותב כי לא בגלל צרות עין קנה יעקב את הבכורה, אלא לפי שהבכורה היתה מוכנה בימי קדם לכהונה, כי הבכור היה הכהן ועוסק בעבודת הקרבנות וכפי ששם בן נח היה לפי פשטות הכתוב הבכור במשפחתו (אמנם ראה רש"י לעיל ה, לב) כי כך הוא בסדר הפסוק (ו, י) 'ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת', והוא היה כהן לקל עליון כפי שאמר הכתוב (יד, יח) 'ומלכי צדק מלך שלם וגו' והוא כהן לקל עליון'. ויעקב שראה שעשיו רשע הוא לכן קנה ממנו את הבכורה.

> **בימים הקדמונים היה נהוג ששאר האחים היו משמשים ועובדים לאח הבכור כעבד לפני אדון**

פירושו הוא כדעת אביו רבינו הרמב"ם בפירוש המשניות (זבחים פי"ד מ"ד) שכתב: "לפי שהעבודה תמיד לא היתה **אלא** בבכורות מאדם עד משה רבינו".

כהן שהרג

בחזקוני מסביר עוד, מדוע דווקא כעת קנה יעקב את הבכורה, שהרי עשיו חזר כעת מרציחה וכפי שמביא רש"י על התיבות 'והוא עיף' והדין הוא שכהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, וכל שכן שלא יעבוד עבודה, לכן דווקא כעת קנה יעקב את הבכורה.

כבוד לבכורות

ברם, רבים חולקים על יסוד זה שהעבודה היתה לבכורות בלבד מצד הדין. הט"ז ב'דברי דוד' כותב על כך: "דקודם שנאסרו הבמות לא היה איסור לזר להקריב אם הוא איש צדיק וראוי לכך, אלא שמן הסתם חלקו כבוד לבכורות", ומביא סמך לדבריו מדברי המדרש (במדבר רבה ד, ח): "מת שֵׁם [בן נח] ומסרה לאברהם", וכי אברהם היה בכור? אלא מפני שהיה צדיק נמסרה לו הבכורה". לכן מבאר הט"ז שלפי **שנהגו כבוד** בבכורות לתת להם לעבוד עבודה, לא רצה יעקב שיתנו כבוד לעשיו לעבוד עבודה, לכן קנה ממנו את העבודה.

תוספת ביאור לדברי הט"ז ניתן ללמוד מדברי הרא"ם שמסביר, שעשיו היה סבור לשמש בעבודת הקרבנות כמנהג הבכור, ועל ידי מכירה זו, אף שלא היתה כדין היה כבר עשיו סבור שאינו יכול להקריב קרבנות, ולכך נתבטלה ממנו העבודה.

הבכורה היא השררה

גם רבינו חיים פלטיאל בפירושו על התורה תמה על דברי רש"י שכתב שהעבודה היא בבכורות, שהרי מצאנו שגם נח הקריב קרבנות וכן יצחק אבינו, ומה שאמרו חז"ל שהעבודה היתה בבכורות היא, לגבי עבודת ציבור אך לא לגבי עבודת יחיד. לכך מבאר שמכר לו רק את החשיבות והגדולה שהיו בבכור יותר, כי באותם הימים היו הפשוטים עובדים ומשמשים את הבכורות כעבד לפני אדונו, ואותו כבוד מכר עשיו ליעקב כעבד המכבד רבו. וכעין זה מביא גם באבן עזרא בפירושו השני.

שלא לכבד הרשע

במדרש 'פסיקתא זוטרתא' מבאר מה גרם ליעקב לקנות את הבכורה בשל השררה שיש בה, וכי איכפת היה לו לכבד את עשיו, ומבאר שלפי שראהו רשע, אמר יעקב, הרי חייב האח לכבד את אחיו הבכור, וזה רשע ואין ראוי לכבדו, אקח ממנו את הבכורה, ליכנס ראשון וליטול מנה יפה ראשון.

ברד"ק מבאר זאת גם בסגנון דומה, שהיה קשה בעיניו לכבד אדם כמוהו, אלא שלא היה יכול להמנע מזה מפני מנהג העולם. ומסיים כי אף שיעקב קנה את הבכורה, ובכך השררה היתה שייכת ליעקב ולא היה צריך יותר לכבדו, עם כל זה כבדו אחר כך בשובו לארץ ישראל, וכל זה היה מפחדו מעשיו, ולכן נענש על זה ולקה בגיד הנשה וכפי שמאריך בזה בהמשך (לב, כו).

ירושת פי שניים

עוד דעה מצינו במפרשים, וכפי שמביא באבן עזרא בפירוש הראשון וכן בכלי יקר, שהבכורה שקנה יעקב היא הזכות שיקח פי שנים בממון אביו.

כהונה ומלכות

להשלמת הירייעה יש לציין שסמוך לפטירת יעקב אבינו חילק בין השבטים את הבכורה, את הכהונה ואת המלכות. וכפי שמבאר רש"י על הכתוב (מט, ג) 'ראובן בכורי אתה' כי ראובן היה הבכור והיה ראוי גם לקבל כהונה ומלכות אך בשל חטאו הפסיד כל זאת. ולכך עברה הבכורה ליוסף, הכהונה לשבט לוי והמלכות ליהודה.

ללמוד

בראשית כח, ה:

וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב, וַיֵּלֶךְ פַּדֶּנָה אֲרָם, אֶל לָבָן בֶּן בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי אֲחִי רִבְקָה אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו.

רש"י: אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו – לֵימֵי יוֹדַע מַה מְּלַמְּדֵנוּ.

להבין

שאלות להתבוננות:

בשיעורנו העיוני היום בפירוש רש"י נעסוק בהבנת ארבע מילים אלו: 'אֵינִי יוֹדֵעַ מַה מְּלַמְּדֵנוּ' מילים אלו, ככל שהם נראים פשוטים ומובנים, הרי לאחר העמקה והתבוננות פותחים בפנינו צוהר נוסף אל אוצרות העומק שבפירוש רש"י.

נציג תחילה כמה נקודות הדורשות הסבר.

א. הנה פשטות כוונת רש"י היא להודיע לנו, שאינו יודע מה בא הכתוב להודיע לנו שרבקה היא 'אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו', שהרי הדבר ידוע לנו מתחילת הפרשה שרבקה היא אם יעקב ועשיו. ולאיזה צורך היה רש"י צריך לכתוב שאינו יודע מה מלמדנו?

ובפשטות היה נראה שאכן לא היה לרש"י שום תירוץ על שאלה זו, ורש"י לא בוש להודות על האמת, וכפי שכותב בבאר בשדה (להלן לה, יג) שרש"י יש בו ממידת החכם (ראה אבות ה, ז) שעל מה שלא שמע ולא הבין אומר בפירוש שאינו יודע.

ב. אלא שאם כן, עלינו להבין מדוע רש"י שואל זאת רק על המילים 'אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו', ומדוע רש"י לא שואל כך גם על התיבות 'אֲחִי רִבְקָה', מה בא הכתוב להודיע לנו, וכי לא ידענו עד עכשיו שלבן הוא אחיה של רבקה?

ונביטה אל דברי רש"י בתחילת הפרשה (כה, כ) **'וְכִי עֲדַיִן לֹא נִכְתַּב שֶׁהִיא בַּת בְּתוּאֵל וַאֲחוֹת לָבָן?'** וכן להלן (פסוק ט) כותב רש"י **'אֲחוֹת נְבָיוֹת - מְמַשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר בַּת יִשְׁמָעֵאל, אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהִיא אֲחוֹת נְבָיוֹת?'**, ואם כן, כפי ששואל רש"י שם, היה לו לשאול גם כאן כיון שנאמר שלבן הוא בן בתואל וכי אינו יודע שהוא **'אֲחִי רִבְקָה'**? ומדוע שאל רש"י רק על התיבות **'אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו'** שאינו יודע מה מלמדנו?

ג. הרי מצאנו בכמה מפרשים (ראה רמב"ן, רבינו בחיי, חזקוני, ברטנורא, גור אריה, ועוד) שכתבו ביאורים שונים לדרכם, ליישב הכתוב מה בא ללמדנו באומרו **'אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו'**, ויש להבין, וכי רש"י, אבי מפרשי התורה, לא ידע מכל הביאורים האלו עד שהוצרך לכתוב **'אֵינִי יוֹדֵעַ מַה מְּלַמְּדֵנוּ'**?

להשכיל

קולמוסים רבים השתברו בבית מדרשם של מפרשי רש"י להבין את עומק כוונת דברי רש"י אלו, ביאורים נחמדים מזהב ויקרים מפנינים, ונעיין היום בחלקם:

יצחק חשב שלבן הוא אדם כשר

פתח דברינו יאירו בדברי **רבינו מרדכי יפה בעל 'לבוש האורה'**, המבאר בדברים מחודשים ועמוקים, שעל הכתוב **'אֲחִי רִבְקָה'** לא היה קשה לרש"י מה בא הכתוב ללמדנו, כי בוודאי הוצרך הכתוב לפרש לנו מדוע אמר יצחק ליעקב לקחת אשה דווקא מבנות לבן, ולא משאר משפחת בית נחור, לפיכך בא הכתוב כנותן טעם שזהו מפני שלבן הוא **'אֲחִי רִבְקָה'**, והרי מרבקה נולדו בנים צדיקים, דהיינו יעקב הצדיק, וגם עשיו היה נחשב בעיני יצחק כצדיק, וחשב יצחק שהסיבה שנולדו לרבקה בנים צדיקים היא מפני ש'רוב בנים דומים לאחי האם', וחשב יצחק שלבן הוא אדם כשר וצדיק, ולכן בני רבקה דומים לו בצדקותו, ולכן רצה שיעקב גם הוא ישא אשה ממשפחתו, לכן הזכיר הכתוב **'אֲחִי רִבְקָה'**.

רק זאת היה קשה לרש"י מדוע הוצרך הכתוב להוסיף ולומר גם **'אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו'**, ואין לומר שהסיבה לכך הוא כאמור כדי להודיע שרבקה זכתה לבנים צדיקים כיעקב ועשיו בזכות שהיא אחות לבן, כי זאת כבר למדנו מהכתוב **'אֲחִי רִבְקָה'**, ואין צריך להוסיף ולכתוב גם **'אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו'**.

לא ידע איזה הפירוש הנכון

לעיקר הדבר שכתב רש"י **'אֵינִי יוֹדֵעַ מַה מְּלַמְּדֵנוּ'**, הביא רבינו שבתי משורר-בס ב'שפתי חכמים', בשם **רבינו יצחק הכהן בספרו 'קיצור מזרחי'**, שאין הכוונה שרש"י לא ידע כלל מה בא הכתוב ללמדנו, אלא שרש"י ידע שיש בקרב המפרשים הרבה פירושים וביאורים מה בא הכתוב ללמדנו, אלא שלא ידע רש"י להכריע ביניהם איזהו הפירוש הנכון יותר לפי פשוטו של מקרא, ועל כך כתב **'אֵינִי יוֹדֵעַ מַה מְּלַמְּדֵנוּ'**.

איני יודע מַעֲשַׂיו של לבן

ואילו **רבינו דוד פארדו בספרו 'משכיל לדוד'** מחדש וכותב ביאור פלאי ברש"י: שרש"י אינו בא לומר שאינו יודע הפירוש, אלא רש"י בא לבאר לנו למה הוצרך הכתוב לומר **'אֵם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו'**, לפי שיצחק אמר ליעקב, הנך הולך אל לבן אחי אמך, ובכן דע לך להיזהר ממנו, לפי שאיני יודע מַעֲשַׂיו, אם לבן צדיק או רשע, שהרי רוב בנים דומים לאחי האם, והנה לאמך יש שני בנים, האחד אתה שהנך צדיק יושב אהלים, והשני הוא עשיו שהוא איש שדה, כך שאיני יודע מי מהם דומה לאחי אמו. וזהו שכתב רש"י שאמר יצחק ליעקב **'אֵינִי יוֹדֵעַ מַה'** – איני יודע מה טיבו של לבן, דבר זה **'מְּלַמְּדֵנוּ'** פסוק זה.

למה היה בן רשע?

בסגנון אחר כותב **רבינו יהודה לייב איילינבורג בספרו 'מנחת יהודה' על פירוש רש"י, בשם המהרש"ל:** כי הנה יש להקשות למה היה לו לצדיק כזה כיצחק אבינו שני בנים, אחד צדיק ואחד רשע, ולמה לא היו שני בניו צדיקים. בשלמא אברהם הוליד רשע מהגר, אבל רבקה שהיתה צדקנית למה נולדו צדיק ורשע. וזהו שכותב רש"י: **'אֵינִי יוֹדֵעַ מַה'** - מה הסיבה שהיו ליצחק ורבקה בן רשע, אבל עכשיו **'מְּלַמְּדֵנוּ'** הכתוב סיבת הדבר, לפי שהיא היתה אחות לבן, ורוב בנים הולכים אחר האם, לכן היה להם גם בן רשע.

להתבונן

לומד חשוב! ההבנה הפשוטה ברש"י היא, שרש"י כותב בענוותנותו **'אֵינִי יוֹדֵעַ מַה מְּלַמְּדֵנוּ'**. אולם לאחר שזכית לעיין ולהעמיק בדברי המפרשים שנזכרו בשיעור זה זה, סכם נא וכתוב לפחות מהלך אחד בביאור הפסוק, אותו התכוון רש"י ללמד אותנו ולבאר באמצעות מילים אלו: **'אֵינִי יוֹדֵעַ מַה מְּלַמְּדֵנוּ'**.

נקודה למחשבה ותוספת עיון

מבחן מיוחד לקוראי הגיליון השבוע:

את התשובות על שאלת 'להתבונן' ניתן להשיב בקו 'קול התורה', או בנדרים+

ומתן שכרה בצידה - הגרלות שבועיות בין המשיבים כהלכה

תורתך שעשועי

פרפראות וחידודים על פרשת השבוע

תשובות למדורי 'תורתך שעשועי' ניתן לשלוח דרך קו 'קול התורה' או נדרים+

חֵקֶר דָּבָר

חקירה למדנית בפרשת השבוע

המחילה – סיבה או סימן?

בפרשתנו נאמר (בראשית כח, ט) וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת מָחֲלַת בַּת יִשְׁמָעֵאל, ולהלן בפרשת וישלח נאמר (לו, ג) וְאֶת בָּשְׂמַת בַּת יִשְׁמָעֵאל אֲחוֹת נְבָיוֹת, וכתב שם רש"י: 'וְלֹהֶלֶן קוֹרֵא לָהּ (כח, ט) מָחֲלַת, מְצִינוּ בְּאַגָּדַת מִדְרָשׁ סֵפֶר שְׁמוּאֵל (פרק יז) שְׁלֹשָׁה מוֹחֲלִין לָהֶן עֲוֹנוֹתֵיהֶם גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר, וְהָעוֹלֶה לְגִדֻּלָּה, וְהַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה, וְלָמַד הַטַּעַם מִכָּאן, לְכָךְ נִקְרֵאת מָחֲלַת שֶׁנִּמְחֲלוּ עֲוֹנוֹתֶיהָ'.

ויש לחקור בגדר מחילת עוונות לחתן הנושא אשה, האם מה שהוא נושא אשה הרי זה **סימן** שמחלו לו על עוונותיו, דהיינו שלפי שנמחלו עוונותיו לכן זכה לשאת אשה, או שהנישואין היא **הסיבה** למחילת עוונותיו, שלפי שנשא אשה לכן מוחלים לו עוונותיו?

יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה

בקיאות בחמשה חומשי תורה

א. בפרשת השבוע נאמר (בראשית כה, כט) וַיָּבֹא עֵשָׂו מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עָיֵף, היכן עוד בחמשה חומשי תורה מוזכר הביטוי 'עָיֵף'?

ב. בפרשת השבוע נאמר (בראשית כז, ל) וַיְהִי אַךְ יָצֹא יָצָא יַעֲקֹב, היכן עוד מצאנו בחמשה חומשי תורה מוזכר ביטוי דומה 'יָצֹא יָצָא'?

ג. בפרשת השבוע אמרה רבקה ליעקב (בראשית כז, יג) אַךְ שְׁמַע בְּקֹלִי, היכן עוד בחמשה חומשי תורה מצאנו איש שאמר לאיש אחר 'שְׁמַע בְּקֹלִי'?

מְחֻדָּדִים

שאלות בפרשת השבוע

א. איזה דבר לא ידע יצחק אבינו?

ב. איזה דבר ידע יצחק רק אחרי 20 שנה?

ג. ועל איזה דבר כותב רש"י שהוא לא יודע?

ד. ועל מה כותב רש"י בלשון תמיהה 'איני יודע'?

קֶטֶן הַיּוֹדֵעַ

חִדּוּדִים בְּתֵבוֹת וּפְסוּקֵי הַפָּרָשָׁה

לְפָנֶיךָ מִסְפַּר שְׁאֵלוֹת מִתּוֹךְ לְשׁוֹנוֹ שֶׁל רַשִׁ"י בְּפָרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ.

הַתְּשׁוּבָה לְכָל שְׁאֵלָה מַתְחִילָה בְּאוֹת מְסֻיֶּמֶת (הַמּוֹפִיעָה בְּפִרּוּשׁ רַשִׁ"י). כְּאֲשֶׁר תַּרְכִּיב יַחַד אֶת הָאוֹתִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁל כָּל תְּשׁוּבָה תִּמְצָא מִלָּה הַמּוֹפִיעָה בְּפָרָשָׁה:

א. מִי הֵם 'שְׁנֵי גּוֹיִים'?

ב. מָה הַפֵּרוּשׁ 'בְּמַרְמָה'?

ג. 'וַיִּתֶּן לָךְ' – מָה הַפֵּרוּשׁ הָרִאשׁוֹן בְּרַשִׁ"י?

ד. מָה הַפֵּרוּשׁ 'וְקַח לִי'?

ה. שָׁא נָא' – מָה הַפֵּרוּשׁ 'שָׂא'?

ו. מַהוּ מִדְרָשׁ אַגָּדָה שֶׁל 'מִתְנַחֵם לָךְ'?

מַהי הַמִּלָּה?

אֶת הַפִּתְרוֹן יֵשׁ לְהַזִּין בְּמַעֲרֶכֶת 'תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב' (לְרִשּׁוּמִים בִּלְבַד)

שִׂימוּ לֵב - מִבְצָע מְיֻחָד וְנוֹשֵׂא פְּרָסִים יְקָרֵי עֶרֶךְ, לְפוֹתְרִים אֶת הַחִידָה יַחַד עִם בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה בְּשֻׁלְחַן הַשַּׁבָּת!

פתרון 'קטן היודע' פרשת וירא - המאכלת

פתרונות

פרשת וירא

משיב כהלכה

תמצית חלק נבחר מתשובות אלפי הלומדים למדור 'חקור דבר' – פרשת וירא

החקירה: מדוע לא לקח כלי לקבלת הדם?

בפרשת וירא נאמר (בראשית כב, ג-ו) וַיְבַקַּע עֲצֵי עֹלָה וגו' וַיִּקַּח אֶת יְדָיו אֶת הָאֵשׁ וְאֶת הַמַּאֲכֶלֶת וגו', ויש לחקור: אם לקח אברהם עצים ואש ומאכלת, מדוע לא לקח גם כלי 'מזרק' לקבל בו את דמו של יצחק כדי לקיים מצות קבלת הדם וזריקתו על המזבח כדין קרבן עולה? ובפרט למבואר ברש"י להלן (פסוק יג) שכאשר הקריב את האיל תחת בנו היה מתפלל ואומר 'יהי רצון שתהא זו כאלו היא עשויה בבני, כאלו בני שחוט, כאלו דמו זרוק', הרי שרצה לזרוק את דם בנו על המזבח, ומדוע לא הביא עמו כלי לזריקת הדם?

תשובות:

א. הנה הדבר ברור שכאשר הקריב את האיל היה לו כלי מזרק לקבלת וזריקת הדם, כמבואר ברש"י שזרק את דם האיל, ובהכרח לומר שאברהם הביא עמו כלי, אלא שהשאלה היא מדוע הכתוב אין מזכיר זאת. או יתכן לומר שנזדמן לו כלי בדרך נס, וגם על כך השאלה היא, מדוע אכן לא הביא עמו כלי וסמך על הנס.

ב. בדרך כלל שוחטים קרבן סמוך למזבח, ואז צריך כלי לקבל הדם ולזרוק, אבל כיון שאברהם רצה לשחוט את יצחק על גבי המזבח ממש, ולא סמוך למזבח, כך שהדם היה יורד תיכף מגופו על המזבח, שוב לא היה צריך כלי. [וכן הוא בפיוט תפילת גשם הלשון שיצחק 'נשפך דמו', ולא נזרק דמו, וכן בפיוט בסליחות 'קח נא בן יקיר ונמצה דמו'.]

ג. אלא שעדיין צריך ביאור מדוע סבר אברהם לשוחטו על המזבח, ולא אצל המזבח, ובשם מהרי"ל דיסקין מובא שבדורות הראשונים קודם הקמת המשכן, שחטו על המזבח ממש.

ד. או יתכן שרק בשחיטת בהמה אין שוחטים על המזבח, כי אין זה דרך כבוד שמא תטיל גללים וכדו', או לפי שהעור ניתן לכהנים ואינו קרב כולו, אבל באדם אין שייך טעמים אלו.

ה. או יתכן שאברהם לא היה יכול לקבל דמו בכלי, כי אז היה נטמא אברהם טומאת מת, שהרי רביעית דם של מת מטמא, ושוב היה פסול לקבלה ולזריקה, ולכן שחטו על המזבח.

ו. עוד יתכן שאברהם ידע שלא היה יכול לקבל ולזרוק הדם, כי תיכף אחרי שחיטת יצחק הוא נעשה אונן ופסול לעבודה, ולכן היה בהכרח לשחטו על המזבח ממש שהדם יישפך מאליו.

ז. יתכן שבאמת לקח עמו מזרק, והכתוב לא מזכיר זאת, כי הכתוב בא רק להזכיר מה שלקח "בידו", דהיינו שאת האש והמאכלת לקח בידו דוקא, כדי לשמור על האש שלא יכבה ועל הסכין שלא יפגם, (עיין בספר עקידת יצחק), אבל שאר הדברים שלקח והניח על גבי החמור, זאת לא מזכיר הכתוב, כשם שהכתוב לא מזכיר שאברהם הביא עמו חבלים לעקוד וולקשור את יצחק, וכן לא כתוב שהביא מלח למלוח הקרבן.

ח. בעל הטורים בפרשת ויקרא (א, טו) מבואר שיצחק היה כקרבן עולה, אבל לא עולת בהמה, אלא עולת עוף, שאין בו קבלת הדם בכלי. וכן יסד הפייטן רבי שלמה אבן גבירול יסד בסליחות לצום גדליה אז בהר מור דן 'יונת אלם'.

ט. אף שהמזבח היה בהר המוריה, מ"מ בימים ההם עדיין היה לזה דין במה, ומבואר בסוף זבחים שאין דין כלי שרת בבמה, וא"כ באמת לא היה צריך דווקא מזרק לזרוק ולקבל הדם, ואפשר שהיה כשר לקבל הדם בתוך כפות ידיו או בתוך בגדו וכדו', ולכן לא היה צריך להביא עמו כלי.

י. אולי יתכן שסבר אברהם שכאן אין צריך זריקת דם, כי כל תכלית זריקת הדם הוא משום שהדם הוא הנפש והרי זה נחשב למקריב בהמה כאילו הקריב עצמו לפני ה', אבל כאן שיצחק היה אמור ליקרב בגופו, שוב אין צריך זריקת הדם.

יא. ונעיין זה עפ"י המובא בחינוך שזריקת הדם הוא לכפרה, אבל עקידת יצחק לא היתה לכפרה, ולא היה צריך זריקת דם.

יב. אולי סבר אברהם שאין לו דין כהן (ויש בזה מדרשים חלוקים), ובשלמא שחיטה היה יכול לעשות דשחיטה כשרה בזר, אבל קבלה וזריקה שכשרים רק בכהן סבר אברהם שאין הוא יכול לעשות, ואף אם זר כשר לזרוק בבמה אולי סבר אברהם שהיה למקום העקידה בהר המוריה דין מקדש.

יודעים את התורה

היכן עוד נזכר בתורה:

א. שבני ישראל הפכו להיות 'גּוֹי גָּדוֹל עָצוּם'? | בפרשת כי תבוא, דברים כו, ה: וַיָּגֻר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרָב.

ב. הביטוי 'חָנַן' כלפי אדם נשוי? | בפרשת שמות, שמות ד, כה-כז: כִּי חָתָן דָּמִים אַתָּה לִי וגו' אָז אָמְרָה חָתָן דָּמִים לַמּוּלוֹת.

ג. אדם בשם 'קְמוּאֵל'? | בפרשת מסעי, במדבר לד, כד-כה: וּלְמַטֵּה בְּנֵי אֶפְרַיִם נְשִׂיא קְמוּאֵל בֶּן שִׁפְטָן.

מחודדים

א. **מי נתן לאכול בשר מלוח ודג מלוח?** | רש"י בראשית כא, יז: 'ואלו יוצאים לקראתם ומביאין להם בשר ודג מלוח'.

ב. **היכן מצאנו כלי שאוכל בשר?** | רש"י בראשית כב, ו: המאכלת - סכין, על שם שאוכלת את הבשר, כמה דתימא (דברים לב, מב) וחרבי תאכל בשר.

ג. **מי הגיש לאורחים פירות בסעודה?** | רש"י בראשית כא, לג: פרדס להביא ממנו פירות לאורחים בסעודה.

ד. **למי שואלים שאלות בענייני אכילה שתיה?** | רש"י בראשית כ, יא: אכסנאי שבא לעיר, על עסקי אכילה ושתיה שואלין אותו.

אהבת תורה

פרי עטם של לומדי תורה שבכתב

עד יומו האחרון

לכבוד המפעל העולמי הנשגב 'תורה שבכתב': ביום ראשון י"ט אב תשפ"ו בשעות הבוקר, נפטר לבית עולמו זקני הרה"ג רבי יצחק בצלאל (ב"ר צבי אריה) הלוי סגל זצ"ל מקרית ויז'ניץ בבני ברק, כשהוא בן תשעים שנה, אשר רבים הכירו אותו כעובד השם בר אוריין ועוסק בתורה"ק יומם ולילה.

ברצוני לספר ולתאר לכם מה שאירע אצלו ביום האחרון לחייו:

בשבת האחרונה לחייו, כמה שעות אחרי שחזר מבית החולים, עלינו אליו בני המשפחה לברך ולהתברך בברכת 'גוט שבת'. ידענו שמצבו קשה. המחלה הנוראה קיננה בחודשיים האחרונים בגופו ולא נתנה לו מנוח – זאת מעבר לטיפולי דיאליזה שהיה עובר בשנתיים האחרונות, אך הוא התגבר כארי וחיזק את עצמו בלימוד התורה שהיתה מושוש חייו מגיל ילדותו ועד זקנה ושיבה.

לימוד התורה היה אצלו ממש למשיבת נפש. מידי יום לאחר מנוחה קצרה היה מתיישב עם להבחל"ח מע"כ אבי מורי שליט"א ללימוד של כמה שעות ובזה מצא מנוחה ולהשיב את ליבו.

והנה כאן בליל שבת, לאחר האיחולים וברכות (שבדיעבד התבררו כפרידה האחרונה...) ראינו אותו נח על מיטתו ובידו הגיליון החשוב והנודע 'תורה שבכתב', ומעיין בו בריכוז מלא...

לשאלתי מה זאת? מה פשר קריאת העלון 'תורה שבכתב' כעת? השיבה לי בשתי: בני הרה"ג רבי משה אליעזר שליט"א ישהה עימו הלילה, ומחר הם ילמדו יחדיו חומש ורש"י על פרשת השבוע (פרשת עקב), וכעת סבא מכין את עצמו לשיעור של מחר עם הגיליון של 'תורה שבכתב'...

ממחרת השבת – ביום ראשון בבוקר – כבר השיב זקני את נשמתו לבוראה, זקן ובא בימים, כולם שווים לטובה, בתורה ובמצוות, ובהקפדה על לימוד חומש ורש"י בעיון, עד יומו האחרון, כפשוטו!...

אחר כך סיפר לי דודי רבי משה אליעזר: כל שבוע הייתי מביא לו את הגיליון הזה והוא היה שמח ומשתעשע עמו, ובו היה מכין את עצמו ללימוד שלנו בפרשת השבוע.

וממנו נראה וכן נעשה, ונהיה דבקים בתורה שבכתב בהעמקה, בעיון ובהבנה, ויהיו הדברים לזיכוי הרבים ולעילוי נשמתו.

הכותב בדמע ובהתרגשות, נכדו: חיים בריך סגל

בזכות התורה

שמות הזוכים בהגרלות בפרשת לך לך

זוכים בהגרלות אברכים ותלמידי ישיבות גדולות

סיכום יומי - 200 ש"ח: הרב **אפרים פישמן** - אשדוד, מרכז תורני אשדוד | הרב **אברהם יהודה וייסברג** - ירושלים | הרב **יוסף רביבו** - ירושלים, תפארת ישראל | הרב **אהרון כהן** - אלעד | הרב **מאיר קליין** - ביתר עילית | הרב **ישי שיף** - בית שמש, מתיבתא דרבי יוחנן | הרב **יהושע צבי וקסברגר** - בני ברק, צאנז | הרב **יהודה דקל** - מודיעין עילית, משנת אברהם | הרב **יוסף שמן** - בני ברק | הרב **יוסף זילברשלג** - חיפה | הרב **נחמן חנון** - בית שמש, אש דת למן | הרב **מיכאל מטה** - חיפה | הבה"ח **נתנאל מאירי** - ירושלים, משכנות התורה | הרב **מנחם מנדל דייטש** - אלעד, ויזניץ | הבה"ח **אברהם זאב פוקס** - גבעת זאב, אור אלחנן | הרב **שמואל חיים ברנשטיין** - ירושלים, חסדי משה | הרב **שמעון סגל** - ביתר עילית, קרליץ | הבה"ח **ראובן מנדלסון** - ירושלים, נתיב הדעת | הרב **אהרון סבין** - בני ברק, פוניבז' | הרב **אלימלך מענדלאוויטש** - בית שמש, ויזניץ מונסי | הרב **שאול לורינץ** - מודיעין עילית | הרב **יצחק וילפסון** - מודיעין עילית | הרב **דוד דוידוביץ** - בית שמש, דושינסקיא | הרב **אליהו מושקוביץ** - מודיעין עילית, אלכסנדר | הרב **אלחנן נועם זינגר** - ירושלים, חב"ד | הרב **יוסף הורן** - ירושלים, ביאליסטוק | הרב **נתנאל רוזלאר** - ירושלים, מיר | הרב **יוסף יום טוב סליגמן** זלינגמן - מודיעין עילית | הרב **אברהם קוגמן** - נתניה | הרב **יעקב בושריאן** - ירושלים, מיר | הרב **יעקב אלימלך בנימין פאדאווער** - בית שמש, תפארת יעקב | הרב **שלמה דוישט** - ירושלים | הבה"ח **יעקב ישראל אייזלר** - בני ברק, פוניבז' | הרב **משה דיין** - ירושלים, ברכת משה | הרב **יעקב נסים דיוני** - ירושלים, מיר | **מבחן שבועי 500 ש"ח:** הרב **נתנאל סיאני** - בני ברק, יביע אומר | הבה"ח **יהודה יצחק אלבוים** - בני ברק, נדבורנא | הרב **משה פרידמן** - בית שמש | הרב **יוסף רוטמן** - מודיעין עילית, ברכת יוסף | הבה"ח **לוי יצחק רכניצר** - אלעד, עץ חיים | **יודעים את התורה - 150 ש"ח:** הרב **יוסף סופר** - גבעת זאב, מיר | הרב **מאיר גולדבלט** - ביתר עילית | **להתבונן' - 100 ש"ח:** הרב **ישראל אשר שטיינפלד** - בני ברק, מודיזין | הרב **יחזקאל ווינברג** - בית שמש, שומרי החומות | הבה"ח **שלום ראטה** - אשדוד, דובר שלום | **חקור דבר - 200 ש"ח:** הרב **נחום מזרחי** - בני ברק | הרב **שמעון היימן** - מודיעין עילית, כנסת יצחק | **מחודדים - 50 ש"ח:** הרב **משה ויזנר** - ירושלים, חזו"א | הרב **יוסף חיים בן גיגי** - בני ברק | הרב **ליפא שטרן** - בית שמש | הרב **צבי חזן** - ירושלים, יד הלוי | **פשט ע"פ אונקלוס ורש"י:** הרב **ראובן שפירא** - מודיעין עילית, רצופות | הבה"ח **מתתיהו מנדזיצקי** - גבעת זאב, תורת בנימין | הרב **משה מנחם סומינסקי** - בני ברק | **נבחנים קבועים - 100 ש"ח:** הרב **יצחק אלחנן קוניץ** - בני ברק, בית הלל | הרב **שמואל שנק** - נתניה, צאנז | הרב **חיים שרגא שר** - נתניה, מרכז התורה | הרב **נתני זינגר** - ירושלים, גאולה | הבה"ח **דוד טאוב** - בני ברק, נדבורנה

זוכים בהגרלות תלמידי ישיבות קטנות וילדים

סיכום יומי - 50 ש"ח: הבה"ח **ישראל שפיץ** - בני ברק, בית נחמיה | יניק וחכים **אהרון זקן** - ירושלים, מוסדי עולם | הבה"ח **חיים בנימין לנדי** - ירושלים , נועם התלמוד | הבה"ח **אשר פרבר** - ירושלים, בעלז | הבה"ח **שלום רייזמן** - ירושלים, מכינה לישיבה | יניק וחכים **יעקב קרויזר** - בית שמש | הבה"ח **יצחק אהרון פישמן** - ביתר עילית, באיאן | הבה"ח **יצחק ברכה** - ירושלים, נתיבות מרדכי | הבה"ח **בנימין זקס** - בני ברק, רוממות התורה | יניק וחכים **לוייב ויינברגר** - בני ברק, ויזניץ | יניק וחכים **יעקב צבי ספסנר** - ירושלים, חוות דעת | יניק וחכים **דוד בן ששון** - בני ברק, תשב"ר | יניק וחכים **נתן חדש** - מודיעין עילית, עטרת שלמה | יניק וחכים **שלמה זלמן למברגר** - בני ברק, נועם התורה | יניק וחכים **אלחנן מילר** - ירושלים, תורת העמק | הבה"ח **יחיאל שטיינמץ** - מודיעין עילית, ביאלא | הבה"ח **שמואל אברהם מלצר** - בני ברק, מאור התורה | יניק וחכים **אליהו גיאת** - ביתר עילית, נטעי מאיר | הבה"ח **מאיר עזר** - מודיעין עילית, נצח התורה | הבה"ח **זלמן לייב זייבלד** - בני ברק, חיי משה | יניק וחכים **מאיר בוטקובסקי** - מודיעין עילית, שירת התורה **מבחן שבועי - 100 ש"ח:** הבה"ח **שמעון זאב רבינוביץ** - בני ברק, טשרנוביל | יניק וחכים **אלעזר עקיבא** - רחובות, הראם | הבה"ח **שלמה אייזנהורן** - אשדוד, בעלזא "בית אהרן" | **יודעים את התורה - 50 ש"ח:** יניק וחכים **יעקב חזקיה** - מודיעין עילית, פרי התורה | הבה"ח **יוחנן שלזינגר** - מודיעין עילית, בית אהרן וישראל | **מחודדים - 50 ש"ח:** יניק וחכים **בנימין ברמן** - בני ברק, תשבר | הבה"ח **ישראל מאיר רצברגר** - בני ברק, קהילות יעקב **קטן היודע - 50 ש"ח:** יניק וחכים **ישעיהו אריה אלדד** - ירושלים, חוות דעת | יניק וחכים **דוד לנג** - מודיעין עילית, תפארת שלום | יניק וחכים **יעקב ישראל קליין** - ירושלים, בית אשר | **קטן היודע - מבצע שולחן שבת - 50 ש"ח:** הבה"ח **יהודה בנימין עזרא** - ירושלים, שער המלך | יניק וחכים **שמעון בן סעיר** - בני ברק, תורת אמת | יניק וחכים **חיים בכר** - בני ברק, נעם התורה | יניק וחכים **שמואל רובינפלד** - ביתר עילית, אור עולם | יניק וחכים **שלמה אפריים מאיר** - חיפה | יניק וחכים **ראובן חיים לשינסקי** - בית שמש | יניק וחכים **שמעון גמזו** - בני ברק, תשב"ר

בלכתך בדרך לבית הכנסת, בנסיעה לעבודה,
או בסתם רבע שעה פנויה ביום...

המתיקות היומית שלך!

נצל את הזמן להאזנה **לשיעור יומי מתוק, בהיר ומסכם**
על הלימוד היומי בחומש ורש"י

נמסר בטוב טעם ודעת ע"י רמ"ם בעלי הסברה
לשה"ק | עברית | אידיש - בקו 'קול התורה'

לרישום והצטרפות ל'תורה שבכתב':

02-500-2018

מארה"ב: 4433-0613-0131 | מאנגליה: 351-9881-1518

מכון הוצאה לאור | אגף 'שיעורי תורה' | קו 'קול התורה' | מבחר שיעורים במגוון שפות וסגנונות | סיכומים ומבחנים | שעשועי תורה | הגרלות ופרסים | גיליון שבועי | ניוזלטר יומי

לפניות, תגובות והערות: ts025002018@gmail.com